ETYMOLOGICAL ASPECTS OF ROMANIAN EXPRESSIONS OF NAVAL ORIGIN

Corina Sandiuc

Assist., PhD, "Mircea cel Bătrân" Naval Academy, Constanţa

Abstract: Terminology can be defined as an activity (a set of practices and methods used for the collection, description and presentation of terms), a theory (the set of premises, arguments and conclusions needed to explain the relationship between concepts and terms), or the vocabulary of a specialized field. Depending on its degree of specialization or scientificity, we can say that there are several types of terminology, namely: the scientific terminology, the technical terminology and the terminology of professions or crafts. The three terminological types are not entirely distinct from one another, the words moving from one category to another, as the domain to which they belong develops and diversifies. What makes maritime terminology special is that it seems to have something in common with all of the above mentioned types of terminology. Therefore, if we were to enclose maritime terminology in one of the three groups, we would note that it includes a theoretical part, which may be associated with the scientific vocabulary, and an applied part, which, depending on the degree of development of the techniques and of the technologies used, can belong either to the technical vocabulary or to the professional vocabulary.

Keywords: terminology, specialized language, maritime term, on-board communication;

Abordări mai moderne ale terminologiei consideră că aceasta poate fi înţeleasă numai dacă este raportată la limbajele specializate şi la comunicare, îndeplinind astfel o varietate de roluri, toate legate de comunicare şi de transmiterea de informaţii. M. T. Cabré identifică, într-o primă etapă, patru puncte de vedere asupra cercetării terminologice şi aplicaţiilor sale:[1]

a) Pentru lingvişti, terminologia este parte a lexicului general, definită fiind de conţinut şi utilizarea pragmatică.
b) Pentrul specialistul într-un domeniu, terminologia este reflectarea formală a organizării conceptuale a unui domeniu specializat şi un mjiloc necesar de exprimare şi comunicare.
c) Pentru utilizatorii finali (direcţi sau indirecţi), terminologia reprezintă un set de unităţi de comunicare, utile şi practice, care sunt evaluate conform criteriilor de economie, precizie şi conformitate.
d) Pentru cei care se ocupă de planificarea lingvistică, terminologia reprezintă o zonă care necesită intervenţie pentru a-şi reconfirma utilitatea şi pentru a-şi asigura supravieţuirea şi continuitatea prin modernizare.

Se identifică astfel două grupuri principale de utilizatori ai terminologiei: utilizatorii pentru care terminologia este un instrument de comunicare directă sau prin intermediari şi terminologii, pentru care terminologia reprezintă un scop în sine şi care, prin munca lor, facilitează comunicarea sau o mediază într-un fel sau altul.[2] În funcţie de nevoile acestor două

[1] M. T. Cabré, 1999, p. 11.
[2] M. T. Cabré, 1999, p. 11.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4073 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:01 UTC)

grupuri, putem considera că terminologia are două dimensiuni care sunt strâns legate între ele: o dimensiune comunicativă şi o dimensiune lingvistică.

Intermediarii terminologiei sunt profesionişti ai limbii, cum ar fi: traducătorii, autorii de lucrări tehnice şi interpreţii, care au nevoie de terminologie pentru a-şi îndeplini sarcina de facilitare a comunicării. În ceea ce priveşte terminologii, terminografii şi neologii, aceştia sunt cei care se ocupă de planificarea limbii şi a informaţiei transmise. Munca lor constă în compilarea, descrierea, procesarea şi crearea de termeni, de aceea ei trebuie să fie atât specialişti ai limbii şi cercetării, cât şi specialişti ai unui anumit domeniu.

Utilizatorii direcţi ai terminologiei sunt specialiştii fiecărui domeniu. Pentru ei, terminologia reprezintă un instrument necesar pentru comunicare şi un element important pentru conceptualizarea conţinutului domeniului în care profesează. În esenţă, terminologia are o existenţă socială concretă, fiind o clasă funcţională de elemente lexicale care se manifestă în activitatea comunicaţională.[3] Nevoile comunicative ale utilizatorilor pornesc de la cunoaşterea conceptului şi din nevoia de a comunica această cunoştinţă. Interesul specialiştilor pentru terminologie se axează pe concepte şi pe felul în care acestea pot fi denumite clar şi non-ambiguu.[4] De aici rezultă interesul specialiştilor pentru standardizare în vederea definirii şi delimitării conceptelor şi stabilirea desemnărilor corespunzătoare.

O opinie le care subscriem este cea exprimată de M. T. Cabré, conform căruia cele două abordări, tradiţionalistă şi modernă, sunt complementare, deoarece reprezintă două perspective de analiză a terminologiei: una normativă, a specialiştilor, care folosesc termenii pentru fixarea informaţiei ştiinţifice şi realizează comunicarea specializată şi una mai flexibilă a nespecialiştilor, care folosesc termenii în condiţiile reale ale comunicării.

Alice Toma consideră propice această unificare a rezultatelor terminologiei interne, normative cu cele ale terminologiei externe, lingvistice:

"*...această întâlnire nu poate fi decât benefică pentru ambele tabere: lingvistul poate furniza normatorului instrumente care să asigure perenitatea în limbă a desemnării conceptului, iar specialistul poate deschide lingvistului accesul la taxonomiile conceptuale fără de care descrierea semantică ar rămâne arbitrară, inexactă*."[5,6]

În perioada actuală, terminologia este privită drept odisciplină aflată în strânsă corelaţie cu planul social, o disciplină care evoluează în funcţie de nevoile reale ale utilizatorilor.[7] E. Coşeriu este extrem de elocvent în acest sens. Conform autorului:

"*...actul lingvistic este un act individual, o creaţie a unui individ şi corespunzând unei intuiţii personale, în fiecare caz inedită, dar este concomitent şi act social, adică determinat social, dat fiind că semnele pe care le folosim, nu le folosim „ex novo" în fiecare caz particular, ci doar le re-creăm pe baza unor modele acceptate de către o comunitate şi inteligibile în această comunitate*."[8]

Prin urmare, aspecte sociolingvistice, precum: mediul, atitudinea utilizatorilor, predilecţia pentru un termen sau altul etc. sunt considerate elemente esenţiale. Această perspectivă asupra terminologiei este mai în ton cu cerinţele societăţii contemporane, unde reflecţiile epistemologice

[3] Vezi K. Kageura, 2002, pp. 12-14.
[4] Pentru J. C. Sagertermenii sunt o clasă funcţională de unităţi lexicale, funcţia lor fundamentală fiind aceea de a exprima cu mai multă acurateţe sensuri considerate ca fiind necesare într-un anumit domeniu (J. C. Sager,1990, pp. 57-58).
[5] A. Toma, 2006, p. 40.
[6] Astfel, descriptivul şi normativul interferează: „*...pe de o parte, descrierea stadiului actual este o condiţie firească a normării, iar pe de altă parte, normarea terminologică nu poate fi, evident, creaţie ex-nihilo*." (A. M. Jercan-Preda, 2010, p. 49).
[7] Vezi şi I. Busuioc, M. Cucu, 2003.
[8] E. Coşeriu, 1995, p. 56.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4073 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:01 UTC)

au lasat locul unor atitudini mai pragmatice. Nevoile comunicative reale, care necesită eficienţă au făcut să pălească importanţa principiilor teoretice din spatele chestiunilor terminologice.

În aceeaşi ordine de idei, I. Coteanu priveşte terminologia ca pe:

"*...un sistem lingvistic mai mult ori mai puţin specializat în redarea conţinutului de idei specifice unei activităţi profesionale, unuia sau mai multor domenii din viaţa social-culturală cum sunt arta literară, ştiinţa şi tehnica, filosofia, critica literară şi artistică, istoria, viaţa familială etc., care, toate au, ori tind să aibă, cuvinte, expresii şi reguli proprii de organizare, rezultate din diverse restricţii impuse limbii*."[9] *Într-adevăr, „orice limbaj nu este decât limba căreia i se atribuie o destinaţie specială."*[10]

În ceea ce priveşte terminologia utilizată la bordul navelor, aceasta reprezintă: "*un sistem de izoglose caracteristic limbajului tehnic al marinarilor"*.[11]Asemeni oricărei profesii, acest domeniu de activitate şi-a creat propriul sistem de cuvinte speciale, de termeni. Aşadar, atunci când vorbim despre terminologia marinărească, ne referim la un instrument de comunicare a unor cunoştinţe specifice la nivelul unei colectivităţi profesionale.

Comunicarea la bordul navelor acoperă un domeniu complex de activitate. Dacă ar fi să ne limităm doar la navigaţia maritimă, terminologia la care facem referire corespunde segmentului lexical care reflectă navigaţia pe mări şi oceane şi cuprinde termeni care desemnează:

a. tipuri de nave şi ambarcaţiuni maritime - comerciale, militare şi de agreement. (e.g. *petrolier, barjă, bric, corvetă, costier, dragor, fregată* etc.)
b. părţile componente ale navei (e.g. *arbore*, *babord*, *bordaj, cală, cambuză, careu, chilă, provă, pupă, opera vie, opera moartă* etc.)
c. elemente referitoare la arboradă, greement şi velatură (e.g. *ghiu, gréa, măr, pic, balon, bonetă, ghiu, manevre fixe, manevre mobile, vergă, măr, pic, pirogă, rândunică, transfilaj, voalură* etc.)
d. funcţii de la bordul navelor (e.g. *aspirant, comandant, marinar, ofiţer*, *cadet*, *şef mecanic*, *timonier* etc.)
e. manevre şi acţiuni asociate domeniului navigaţiei (e.g. *a afreta*, *a ambarca*, *a ancora*, *a arbora*, *a capela*, *a debarca*, *a derapa*, *a draga*, *a fila*, *a garnisi*, *a guverna*, *a ecluza etc.*)
f. instalaţii şi instrumente de bord, mecanisme şi accesorii de punte (e.g. *alidadă*, *anemograf, anemometru, compresor, comutator, giroscop, girocompas, instalaţie de balast*, *mecanisme de punte* etc.)
g. concepte referitoare la matelotaj (e.g. *garlin, gaşă, manevră, nod, nod de schelă, nod de sfilanţă, nod de strapazan, nod de şcondru,tresă, verină, voltă, parabuclă* etc.)
h. obiecte de armament din marina militară (e.g. *caronadă,*cuirasat, *escortor*, *escortor de coastă, escortor de escadră, flotilă, torpilă* etc.)
i. meteorologia marină (e.g. *briză, ciclon, curent, gren, hulă, maree, muson, remuu*, resac, trombă etc.)
j. geomorfologia marină (e.g. *aisberg*, *canal*, *golf*, *ocean*, *portaj*, etc.)
k. amenajările portuare (e.g. *avanport, chei, debarcader, deroşeză, dig, doc, ponton, radă, şantier naval* etc.)

[9] I.Coteanu, 1973, p. 45.
[10] *Idem*, p. 617.
[11] E. Coşeriu, 1995, p. 33.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4073 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:01 UTC)

Însă, acest segment lexical nu se limitează la subcategoriile enumerate mai sus, el cuprinzând şi termeni ce aparţin unor domenii conexe, cum ar fi: construcţia de nave, astronomia, matematica, fizica, pescuitul, comerţul, transporturile, telecomunicaţiile, exploatarea portuară, construcţia mijloacelor de plutire etc. Evoluţia tehnologică din secolul al XX-lea a dus, în plus, la asimilarea, în cadrul terminologiei maritime, a altor domenii ştiinţifice şi tehnice, cum ar fi: electromecanica, electronica, informatica etc. Noi mecanisme şi instrumente de mare precizie apar la bordul navelor comerciale şi militare, modificând considerabil aspectul terminologiei marinăreşti româneşti. Aşadar, terminologia utilizată la bordul navelor prezintă elemente comune atât terminologiilor ştiinţifice, cât şi terminologiilor tehnice sau ale meseriilor şi poate fi încadrată, în opinia noastră, între terminologiile tehnico-ştiinţifice, ca subvariantă a stilului ştiinţific.

Datorită zonelor de interferenţă între terminologia marinărească şi alte terminologii, observăm faptul că termenii maritimi pot depăşi uneori graniţele domeniale prestabilite. Există, astfel:

- Termeni generali sau comuni - cunoscuţi de cei care lucrează în domeniu şi de majoritatea vorbitorilor: *abandon,aisberg, ambarcaţiune, ancoră, bară, bazin, cârlig, mare, mal, dig,ciclon, uscat, vânt etc.*
- Termeni specifici - reprezentativi pentru domeniul în cauză, dar care se regăsesc şi în unele domenii conexe: *a aborda, a acosta, a ambarca, a arbora, bord, a debarca, a deriva, a devia, epavă, escală, a escorta, a eşua, manevră, a naviga* etc.
- Termeni specializaţi - aparţin limbajuluiultraspecializat, utilizarea lor limitându-se doar la un număr restrâns de specialişti:[12]*alimba, anemograf, ambardee, balonet, a bandà, berton, brigantină, cabestan, chilă de ruliu, filà, fungà, a gréa, marcă de bord liber, micul pavoaz, nod de palanc* etc.

Comunicarea la bord este însă şi rezultatul unui consens între utilizatori, consens ce rezultă în urma standardizării conceptuale şi denominative. De altfel, dezvoltarea terminologiei din doemniul transportului naval prezintă înalt interes de ordin economic, limbile de largă circulaţie internaţională exercitând întotdeauna o influenţă notabilă asupra terminologiei marinăreşti în general. În acest sens, limba utilizată este, de multe ori, alta decât cea maternă. De aici rezultă ineditul terminologiei maritime, care face ca o comunicare adecvată şi eficientă, bazată pe transmiterea şi receptarea informaţiilor să fie condiţionată de o competenţă nu doar terminologică, ci şi lingvistică.

Însuşirea terminologiei aferente atât în limba maternă, cât şi în limba engleză, reprezintă o condiţie sine qua non pentru pregătirea specialistului şi pentru realizarea funcţiilor principare ale comunicării specializate de la bordul navelor. De aceea, terminologia marinărească s-a dezvoltat şi ca disciplină, pentru a răspunde nevoii de claritate şi de precizie a comunicării.

Asemeni altor terminologii rezultate în urma colaborării la nivel internaţional în vederea dezvoltării economice, ştiinţifice şi tehnologice, terminologia marinărească a fost expusă procesului de standardizare prin intermediul organismelor autorizate. Astfel, Organizația Maritimă Internațională (OMI, în engleză - International Maritime Organization, IMO) a fost înființată în scopul asigurării securității maritime, al facilitării cooperării în domeniul navigației maritime internaționale şi al elaborării convențiilor internaționale privind navigația maritimă.

[12] Vezi M. Ploae-Hanganu, 1992, p. 482.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4073 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:01 UTC)

Una dintre rezoluțiile adoptate de OMI privește o serie de expresii standard de comunicare maritimă (Standard Marine Communication Phrases, SMCP), a căror utilizare este recomandată atât navigatorilor, cât şi autorităților din domeniul educației maritime. Acest sistem lingvistic standardizat a fost elaborat pentru a fi utilizat de marinari, în urma acordului că o limbă comună - și anume limba engleză - ar trebui să fie stabilită pentru a deservi navigația internaţională, în care apar deseori dificultăți legate de comunicare.

Sistemul SMCP propus de OMI include expresii şi propoziţii utilizate în comunicațiile dintre țărm şi navă (și viceversa), de la navă la navă, precum şi în comunicațiile de la bord. Obiectivul propus este acela de a aborda problema barierelor lingvistice apărute în activitatea pe mare și de a evita neînțelegerile care pot cauza accidente. Acest standard se bazează pe o cunoaștere de bază a limbii engleze, incluzând expresii pentru utilizarea atât în situații de rutină cât și în situații de urgență.[13]

În concluzie, terminologia marinărească este un domeniu extrem de complex, care îndeplineşte, înainte de toate, rolul unui instrument de comunicare a unor cunoştinţe specifice la nivelul unei colectivităţi profesionale. Dincolo de acest aspect, terminologia utilizată la bordul navelor este şi rezultatul unui consens adoptat la nivel internaţional, menit să faciliteze comunicarea la bord prin intermediul unei *lingua franca* şi a unor elemente lingvistice standardizate.

BIBLIOGRAPHY

BUSUIOC, Ileana, CUCU, Mădălina, 2003, *Introducere în terminologie*, Universitatea din Bucureşti: http://ebooks.unibuc.ro/filologie/terminologie/index.htm

CABRÉ, M. Teresa, 1999, *Terminology: Theory, methods and applications*, Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.

COŞERIU, Eugen, 1995, *Introducere în lingvistică*, Cluj: Editura Echinox.

COTEANU, Ion,1973, *Stilistica funcţională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, Bucureşti, Editura Academiei RSR.

JERCAN-PREDA, A. M., 2010, *Locul limbii franceze în structura etimologică a lexicului geografic românesc*, Bucureşti: Editura Universitară.

KAGEURA, KYO, 2002, *The Dynamics of Terminology. A descriptive theory of term formation & terminological growth*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

PLOAE-HANGANU, Mariana, 1992, „Terminologia şi limba comună", în: *Limba Română*, nr. 9, anul XLI, pp. 479-482.

SAGER, Juan Carlos, 1990, *A Practical Course in Terminology Processing*, Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.

[13] Vezi http://www.imo.org

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4073 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:01 UTC)